

Тишкевич Анастасія Іванівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІ № 1 Національної академії внутрішніх
справ
Науковий керівник: професор кафедри
оперативно-розшукової діяльності
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент
Марков М. М.

ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК СТАДІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Термін «кримінальне провадження» використовується чинним кримінальним процесуальним законом в трьох значеннях: кримінальний процес загалом; кримінальна процесуальна діяльність та провадження за конкретним правопорушенням. У той же час з точки зору теорії кримінального процесу, таке визначення є дещо спірним хоча б із того погляду, що кримінальне провадження, якщо звернутися до його стадійної структури, не завершується на стадії судового провадження, а його завершальним етапом є виконання вироку чи ухвали суду.

Після прийняття Кримінального процесуального кодексу України 2012 р. в теорії і науці кримінального процесу питання щодо його стадійності дотепер не знайшло однотайного вирішення. Так, А.В. Молдован, С.М. Мельник виділяють 8 стадій кримінального процесу: 1) досудове розслідування; 2) підготовче провадження; 3) судовий розгляд; 4) апеляційне провадження; 5) виконання вироку; 6) касаційне провадження; 7) провадження у Верховному Суді України; 8) провадження за нововиявленими обставинами [2, с. 3–4].

Щодо визначення структурних елементів системи кримінального провадження: в КПК України законодавець нормативно закріпив лише дві стадії, прямо даючи їх визначення у ст. 3 КПК України, а саме «досудове розслідування» (п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України) і «притягнення до кримінальної відповідальності» (п. 14 ч. 1 ст. 3 КПК України), чітко наголошуючи, що це стадії кримінального провадження [1, с. 1]. На жаль, будь-якої згадки про інші стадії кримінального процесу в КПК України немає.

Досудове розслідування визначено в п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України як стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності [1, с. 1].

Справедливо зазначити, що у науці кримінального процесу відсутнє єдине розуміння мети досудового розслідування, що обумовлено відсутністю нормативної дефініції мети досудового

розслідування у законі. На думку О.І. Литвинчука, метою досудового розслідування є забезпечення суду доказами у кримінальному провадженні, для того, щоб останній міг виконувати покладену на нього функцію правосуддя [3, с. 221].

Відсутність у КПК спеціальної норми про мету досудового розслідування не виключає нормативно-правової основи для висновку про її зміст. Визначаючи мету досудового розслідування вкрай важливо звернутися до ст. 9 КПК України, аналізуючи яку, можемо дійти до висновку, що метою досудового розслідування є всебічна, повна і неупереджена діяльність слідчого з встановлення фактичних обставин діяння з подальшою попередньою правовою оцінкою на предмет наявності чи відсутності складу злочину для прийняття рішення відповідно до ст. 283 КПК України.

Завданням стадії досудового розслідування є встановлення кримінально караного діяння, передбачене Кримінальним кодексом України, а відтак, підстав для внесення відомостей до ЄРДР. У зазначеній стадії беруть участь слідчий, прокурор, заявник, потерпілий, особи, що дали пояснення. Засобами перевірки заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення є: огляд місця події, отримання предметів та документів від заявника; одержання пояснень від учасників кримінального провадження та інших осіб, якщо вони проти цього не заперечують. У кінці цієї стадії приймається рішення про внесення (або невнесення) відомостей до ЄРДР. Невнесення відомостей до Реєстру передбачає інший порядок розгляду звернення, наприклад, відповідно до вимог Закону України «Про звернення громадян».

Стадія досудового розслідування має кримінально-правове та кримінально-процесуальне значення. Кримінально-правове значення досудового розслідування полягає у тому, що у ньому здійснюється кваліфікація кримінального правопорушення: спочатку у Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР), потім у повідомленні про підозру і нарешті - в обвинувальному акті. Кримінальне процесуальне значення стадії досудового розслідування виявляється в тому, що у ній встановлюються межі судового розгляду.

Досудове розслідування передує провадженню в суді і покликане забезпечити його успішне проведення, однак його не можна розглядати тільки як стадію, провадження якої здійснюється до суду і для суду. Ця стадія має особливості, що свідчать про її самостійний характер, зокрема, вона:

- має свої самостійні завдання, які впливають із загальних завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК);
- чітко окреслені межі в системі кримінального процесу – з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань до винесення рішення, яким завершується провадження розслідування;
- свій зміст та свою процесуальну форму;
- характеризується колом суб'єктів, які беруть в ній участь;

– характеризується колом специфічних рішень, що можуть бути прийняті після закінчення досудового розслідування: закриття кримінального провадження, звернення прокурора до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, або звернення прокурора до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів виховного характеру або клопотанням про застосування примусових заходів медичного характеру.

Досудове розслідування є формою досудової підготовки матеріалів кримінального провадження, яке здійснюється у формі дізнання та досудового слідства.

Роблячи висновки, важливо зазначити, що відповідно до положень національного законодавства систему стадій кримінального провадження можна визначити таким чином: 1) досудове розслідування; 2) підготовче судове провадження; 3) судовий розгляд; 4) апеляційне провадження; 5) виконання вироку; 6) касаційне провадження; 7) провадження у Верховному Суді України; 8) провадження за нововиявленими обставинами.

Першою та самостійною стадією кримінального процесу України є досудове розслідування, визначення якої зазначено в п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК.

Стадія досудового розслідування розпочинається із моменту внесення відомостей про вчинення кримінального правопорушення до ЄРДР. Обов'язок із внесення покладається на слідчого чи прокурора до якого надійшла заява про таке діяння або в випадку коли слідчий чи прокурор виявив діяння самостійно в будь якому випадку із вільного джерела.

Важливо розуміти, що метою досудового розслідування є всебічна, повна і неупереджена діяльність слідчого з встановлення фактичних обставин діяння з подальшою попередньою правовою оцінкою на предмет наявності чи відсутності складу злочину для прийняття рішення відповідно до ст. 283 КПК України.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року 4651-VI (зі змін. і доповн.). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Кримінальний процес України : [навчальний посібник] / [А.В. Молдован, С.М. Мельник]. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 368 с.

3. Литвинчук О.І. Мета і завдання досудового розслідування. Вісник Харківського Національного університету імені В.Н. Каразіна. 2013. №16. С. 219–221.